

for Qualified Specialists / S. H. Kravets // Scientific Bulletin of the Institute for Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Professional Pedagogy: the Collection of Scientific Works: Issue 12 / the Institute for Vocational Education of the NAPS of Ukraine; [Editorial board : V. O. Radkevych (editor-in-chief) et al.]. – K. : Millennium, 2016. – P. 88-97.

3. Kravets S. H. Functions of Distance Learning in the System of Future Qualified Specialists' Professional Training / S. H. Kravets // Proceedings of the Scientific Practical Seminar [Using e-learning.org.ua Distance Learning Platform in the Education Process of Vocational Education Institution"] (April 26, 2016). – P. 21-24. Mode of access : http://ivet.ua.science/images/Journals_IPTO/Arhive/Seminar-20160426-proceedings.pdf.

4. Training Vocational Education Teachers to Provide Distance Learning for Qualified Specialists / [O. V. Bazeliuk, A. A. Kalenskyi, S. H. Kravets et al.]. – K. : IVE NAPS of Ukraine, 2017. – 76 p.

5. On Approval of the National Qualifications Framework. The Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 1341 as of November 23, 2011 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.

6. On Approval of the Provision on Distance Learning. The Order of the Ministry of Education and Science as of 04/25/2013 No 466. – Mode of access : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.

7. On Education [Electronic resource]: the Law of Ukraine as of September 5, 2017 No 2145-VIII // The Legislation of Ukraine / The Verkhovna Rada of Ukraine: [Official web-portal]. – Mode of access : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page/>.

8. Surmin Yu. P. The Scholar's Workshop: Textbook for Scholar. – K. : The Educational Center "Consortium for Improving Management Education in Ukraine", 2006. – 302 p.

9. Yahupov V. V. The Subjectivity of Students as the Main Determinant of Distance Learning in the System of Vocational Education / V. V. Yahupov // Scientific Bulletin of the Institute for Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Professional Pedagogy: the Collection of Scientific Works: Issue 11 / the Institute for Vocational Education of the NAPS of Ukraine; [Editorial board : V. O. Radkevych (editor-in-chief) et al.]. – K. : Millennium, 2016. – P. 29-37.

УДК: 37.015.31

МОДЕЛЬ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Валентин Чимшир,

доктор технічних наук, доцент,

директор Дунайського інституту Національного університету

«Одеська морська академія».

ORCID: 0000-0003-3621-2702

Василь Желясков,

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри гуманітарних дисциплін

Дунайського інституту Національного університету

«Одеська морська академія»

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

педагогічна система,
здібності студента,
розвиток обдарованості,
виховання,
самовиховання,
самоосвіта, освітній
процес

Реферат

Стаття спрямована на розробку моделі виявлення та розвитку обдарованості студентів шляхом контролю, моніторингу та коригування освітніх процесів. У сучасному світі високій рівень інтелекту стає запорукою нових можливостей, досягнень, перспектив статусу в соціальному середовищі. Крім того, багатьма вченими, які вивчають педагогічні системи в різних умовах розвитку, визначається така класифікація обдарованості, яка фактично вказує, що кожний індивідуум обдарований, тільки потрібно визначити категорію та напрям, де він може це продемонструвати. Для досягнення мети дослідження визначаються п'ять умов розвитку обдарованості, які включають зовнішні і внутрішні якості студентів: загальні здібності; спеціальні здібності в конкретній області; спеціальні здібності неінтелектуального характеру; стимулююче оточення; випадкові фактори. Наводиться приклад виявлення обдарованості та етапи її розвитку. В основі розробленої двоетапної моделі лежить ступенева система виявлення, моніторингу та корекції педагогічної системи, спрямованої на зростання творчого потенціалу, пізнавальної діяльності та мотивації студентів до самовдосконалення.

Модель першого етапу виявлення та розвитку обдарованості розкриває особливості роботи шкільної педагогічної системи. Традиційне визначення рівня інтелектуальної зрілості, первинної сформованості пізнавальних процесів, які забезпечують шкільну успішність, починається зі співбесіди, що дає змогу виявити сфери, в яких учень найбільш комфортно себе почуває. У подальшому застосування програмних засобів, методів спостереження та коригування освітніх процесів дає змогу на час вступу до вищого навчального закладу сформулювати систему розуміння свого рівня обдарованості.

Модель другого етапу зосереджена на специфіці вищого навчального закладу та вимагає від студента емоційної зрілості, готовності до серйозного навантаження. У процесі навчання для кожного студента куратор або психолог заводить персональну картку, до якої упродовж усього навчання заносяться всі дані його інтелектуального розвитку, а потім разом з методичною радою вибудовується індивідуальний профіль його розвитку та обираються прийоми і способи подальшої роботи.

Постановка проблеми. З часу появи педагогічної системи як форми взаємодії вчителя та учня в свідомості соціальних груп почала виникати необхідність визначення суті поняття «обдарованість» та її вимірювання: акумулювалися наукові пошуки видатних учених і повсякденні спостереження пересічних осіб.

У сучасному світі високий рівень інтелекту стає запорукою нових можливостей, досягнень, перспектив статусу в соціальному середовищі. Крім того, багатьма вченими, які вивчають педагогічні системи в різних умовах розвитку, визначається така класифікація обдарованості, яка фактично вказує, що кожний індивідуум обдарований, потрібно лише визначити категорію та напрям реалізації обдарованості.

Відтак, більшість педагогів визнають, що рівень обдарованості завжди є результатом взаємодії факторів, які включають: своєрідність; характер розвитку; рівень соціального середовища; спадковість; повсякденну діяльність. При цьому особливе значення має власна активність індивідуума, його психофізіологічний стан, ті механізми саморозвитку, які потрібно запустити. Усе це входить в основу єдиного механізму формування та розвитку обдарованості.

Практично, кожна людина може досягти успіху в різних видах діяльності, оскільки на всіх етапах вікового розвитку її психічні можливості надзвичайно пластичні, що, в свою чергу, створює умови для формування різних видів обдарованості [1]. У зв'язку з цим, дослідження умов виявлення обдарованості є актуальною проблемою сучасної педагогічної наук.

Метою дослідження є розроблення моделі виявлення та розвитку обдарованості студентів шляхом контролю, моніторингу і коригування освітніх процесів.

Аналіз останніх досліджень. У сучасній педагогіці проблема обдарованості вивчається багатьма зарубіжними й вітчизняними вченими та характеризується наявністю багатьох, іноді суперечливих, результатів. Корінь слова «обдарованість» – дар. Вимовляючи його, ми підкреслюємо, що

в психіці людини є щось, не набуто власною працею, а дароване. За визначенням [2], обдарованість – генетично зумовлений компонент здатностей, що розвивається у відповідній діяльності або деградує за її відсутності. Цей генетичний «дарунок» значною мірою визначається і як кінцевий підсумок, і як темп розвитку.

Серед зарубіжних концепцій найбільш популярна теорія американського фахівця Джозефа Рензуллі [3, с. 238], який вважає, що поведінка обдарованої людини розкриває взаємодію між трьома основними групами якостей: *це загальні (спеціальні) здатності*, вищі за середній рівень, *високий рівень включеності у завдання й високий рівень креативності*. Д. Рензуллі пропонує вважати обдарованим не тільки того, хто за всіма трьома параметрами перевершує однолітків, але й того, хто демонструє високий рівень хоча би в одному з них.

Останнім часом набула поширення точка зору, що акцентує увагу на динамічних характеристиках обдарованості. Один із прикладів такого підходу – концепція американського вченого А. Танненбаума [4]. Він відзначає, що сама по собі наявність видатних особистісних, інтелектуальних, творчих здібностей не може гарантувати реалізації особистості у творчій діяльності.

Подібний підхід представлений у «динамічній концепції обдарованості», розробленій психологом Ю. Д. Бабаєвою [5]. Ця теорія не випадково популярна в середовищі сучасних педагогів-дослідників, оскільки, по суті, змінює парадигму педагогічної підтримки обдарованості, здійснюючи перехід від «діагностики відбору до діагностики розвитку». Ґрунтуючись на класифікації Н. С. Лейтеса [6] і з огляду на ще одну категорію – академічну обдарованість, обдарованими найчастіше називають студентів: з високими показниками спеціальних тестів інтелекту; з високим рівнем творчих здібностей; які досягли успіхів у яких-небудь сферах діяльності (музиканти, художники, математики, шахісти тощо); котрі добре навчаються в закладах освіти (академічна обдарованість).

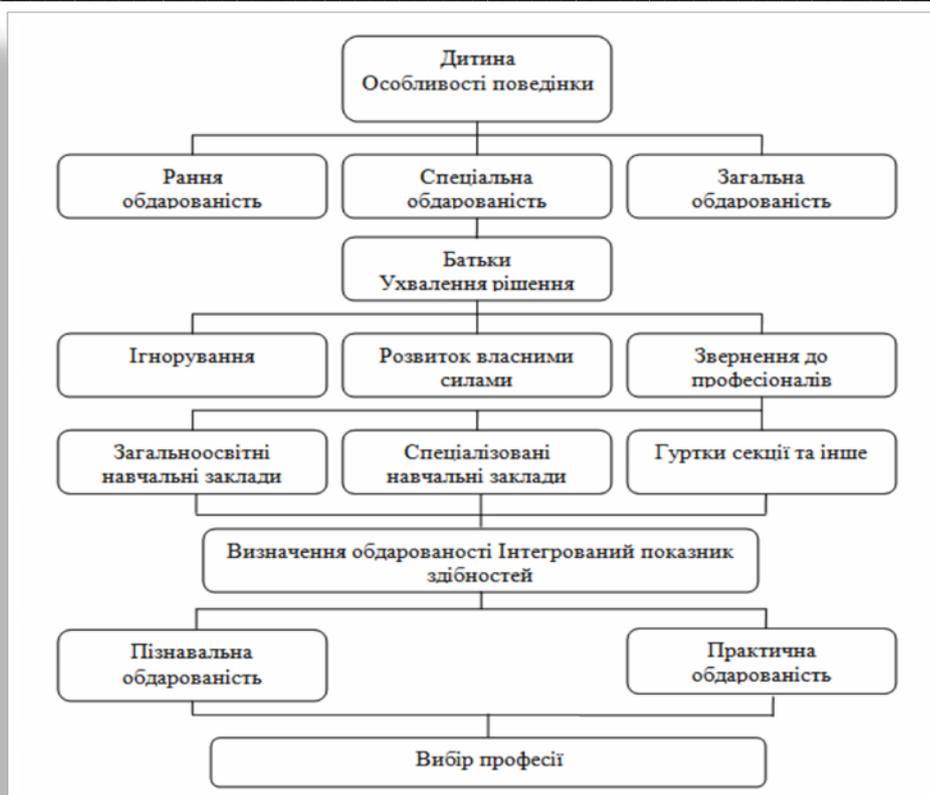

Рис. 1.

Модель першого етапу виявлення та розвитку обдарованості

Виклад основного матеріалу. Як показали дослідження, для розвитку обдарованості потрібна взаємодія п'яти умов, що включають зовнішні й внутрішні якості: наявність загальних здібностей; наявність спеціальних здібностей в конкретній області; наявність спеціальних здібностей неінтелектуального характеру; стимулююче оточення, що відповідає розвитку цих здібностей, як правило, це родина, освітній заклад тощо; випадкові фактори (опинитися в потрібному місці і в потрібний час).

На відміну від одноступінців, обдаровані студенти на момент аналізу мають значно вищу інтелектуальну межу сприйняття зовнішнього оточення. Незалежно від змісту, вкладеного в поняття «обдарованість», існує група студентів, яка визначається статистично. Інший аспект проблеми виявляється при використанні словосполучення «обдарований студент». Дарунок наявний у кожного, але проявляється різною мірою. Тому в педагогічній теорії і практиці виникли два глобальних взаємодоповнюючих завдання: створення системи виховання й навчання обдарованих і талановитих студентів; розроблення

теоретичних основ і практичних заходів, спрямованих на розвиток потенціалу кожного студента.

У Дунайському інституті Національного університету «Одеська морська академія» використовується концепція обдарованості не тільки як фундамент для вирішення проблеми навчання обдарованих студентів, але й як підстава для побудови дидактичної системи, орієнтованої на розвиток людського потенціалу в цілому.

Відзначимо, що виявлення ознак обдарованості студента починається ще задовго до його вступу до вищого навчального закладу. При вступі до школи кожен майбутній першокласник проходить співбесіду зі шкільними психологами. Крім традиційного визначення рівня інтелектуальної зрілості, первинної сформованості пізнавальних процесів, що забезпечують шкільну успішність, ця співбесіда дає змогу виявити сфери, в яких він найбільш комфортно себе почуває. Таким чином, здебільшого на момент вступу до вищого навчального закладу, підліток вже має достатньо сформовану систему розуміння свого рівня обдарованості.

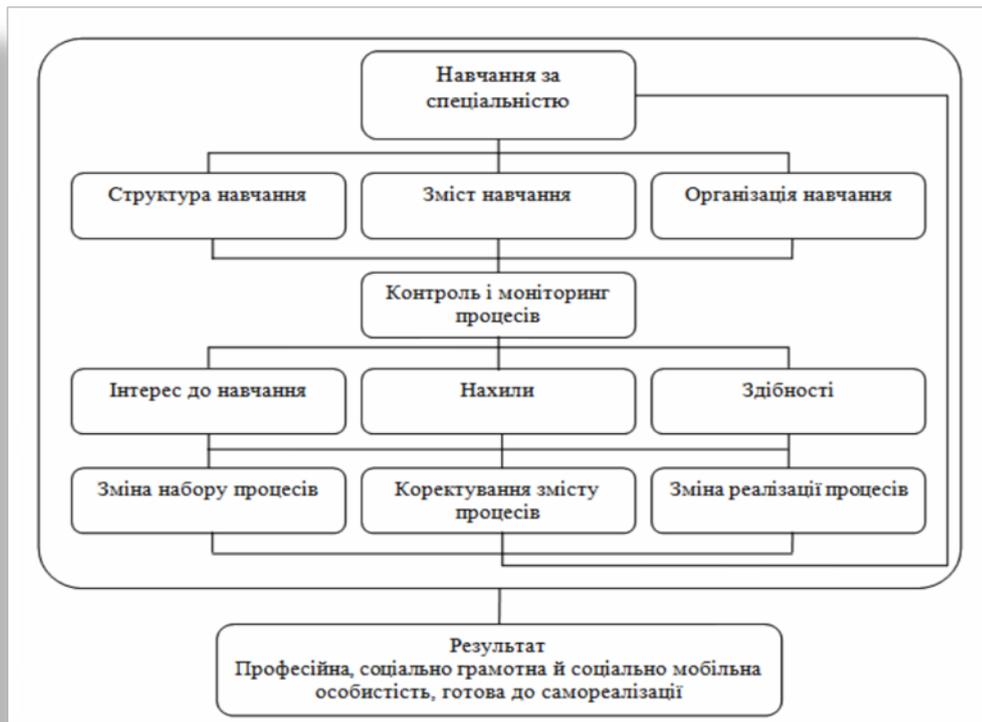

Рис.2.

Модель другого етапу виявлення та розвитку обдарованості

Після школи кожен випускник, який успішно пройшов випробування незалежної системи якості, має можливість вступити до вищого навчального закладу. Як демонструє практика, більшість батьків майбутніх студентів, глибоко переконані у високій мірі обдарованості своєї дитини. Навіть якщо у випускника школи достатньо низькі результати незалежної системи оцінювання, батьки впевнені, що в цьому винні обставини, система, або щось інше. На цьому етапі важливо об'єктивно визначити ступінь обдарованості випускника, дати рекомендації щодо вибору профілю, за яким буде здійснюватися навчання. Саме тому так важливо у процесі навчання в школі пропонувати проводити перші етапи виявлення та розвитку обдарованості (рис.1). У безпосередній взаємодії батьків і вчителів стане можливим об'єктивно визначити обдарованість дитини та напрям її подальшого розвитку.

Після зарахування студентів особлива увага приділяється формуванню груп та підгруп – специфіка вищого психічного і фізичного навантаження. На цьому етапі науково-викладацький склад інституту

проводить формування мотиваційної освітньої сфери. За розробленими в інституті підходами, методами та прийомами проводиться дослідження рівня мотивації до отримання певної кваліфікації.

Основна мета цієї діяльності – формування у студентів глибокого пізнавального інтересу. Найбільш творчі й зацікавлені студенти поповнюють наукове товариство інституту.

Висновок. В основі розробленої двоетапної моделі лежить ступенева система виявлення, моніторингу та корекції педагогічної системи, спрямованої на освітню і виховну діяльність. Вона передбачає різноманітність організаційних форм з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента, що забезпечує зростання його творчого потенціалу, пізнавальної діяльності та мотивації до самовдосконалення. Ведення обліку індивідуальних особливостей кожного студента дає можливість виявлену на першому етапі обдарованість розвинути до рівня, котрий передбачає здатність до самовдосконалення. Студент має усвідомлювати себе в ролі суб'єкта освітньої

діяльності, а його життєва позиція Викладач її тільки зміцнює, наповнюючи цілеспрямовується на досягнення результату. позитивним сенсом

Література

1. Ильясов Д.Ф. Особенности развития одаренности учащихся / Д.Ф. Ильясов, Н. Ю. Андреева // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 3. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: <http://www.science-education.ru/103-6277>. – (Дата звернення: 21.04.2018).
2. Психология одаренности: от теории к практике/ Под ред. Д. В. Ушакова. – М. : ПЕР СЭ, 2000. – 80 с.
3. Renzulli J.S. Scale for rating behavioural characteristic of superior students. *Exceptional Children* / J.S. Renzulli, R.K. Hartman. – 1971. – С. 243-248.
4. Савенков А. И. Одаренный ребенок в массовой школе» / А. И. Савенкова. – М. : Сентябрь, 2001. – 208 с.
5. Бабаева Ю. Д. Смысловая теория мышления] / Ю. Д. Бабаева [и др.]. // Вестник Московского ун-та. – Серия 14: Психология. – 2008. – № 2. – С. 26-58.
6. Лейтес Н.С. О признаках детской одаренности / Н. С. Лейтес // Вопросы психологии, 2003. – № 4. – С. 16-31.

Реферат

Модель выявления и развития способностей студентов

Валентин Чимшир,

доктор технических наук, доцент, директор

Дунайского института Национального университета «Одесская морская академия»

Василий Желясков,

кандидат педагогических наук, доцент,

заведующий кафедрой гуманитарных дисциплин

Дунайского института Национального университета «Одесская морская академия»

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

педагогическая система, способности студента, развитие одаренности, воспитание, самовоспитание, самообразование, образовательный процесс

Статья направлена на разработку модели выявления и развития одаренности студентов путем контроля, мониторинга и корректировки образовательных процессов. В современном мире высокий уровень интеллекта становится залогом новых возможностей, достижений, перспектив и статуса в социальной среде. Кроме того, многими учеными, которые изучают педагогические системы в различных условиях развития, определяется такая классификация одаренности, которая фактически указывает, что каждый индивидуум одарен, только нужно определить категорию и направление, в каком он может это продемонстрировать. Для достижения цели исследования определяются пять условий развития одаренности, включающие внешние и внутренние качества студентов: общие способности; специальные способности в конкретной области; специальные способности неинтеллектуального характера; стимулирующее окружение; случайные факторы.

Приводится пример выявления одаренности и этапы ее развития. В основе разработанной двухэтапной модели лежит ступенчатая система обнаружения, мониторинга и коррекции педагогической системы, направленной на рост творческого потенциала, познавательной деятельности и мотивации к самосовершенствованию студентов.

Модель первого этапа выявления и развития одаренности раскрывает особенности работы школьной педагогической системы. Традиционное определение уровня интеллектуальной зрелости, первичной сформированности познавательных процессов, обеспечивающих школьную успеваемость, начинается с собеседования, которое позволяет выявить сферы, в которых ученик наиболее комфортно себя чувствует. В дальнейшем, с помощью программных средств, методов наблюдения и корректировки образовательных процессов, возможно на момент вступления в высшее учебное заведение сформировать систему понимания своего уровня одаренности.

Модель второго этапа сосредоточена на специфике вуза и требует от студента эмоциональной зрелости, готовности к достаточно серьезной нагрузке. В процессе обучения для каждого студента куратор или психолог заводит персональную карточку, в которую в течение всего обучения заносятся все данные, а затем вместе с методическим советом выстраивается индивидуальный профиль развития студентов и выбираются приемы и способы дальнейшей работы.

Abstract

Students' abilities recognition and development model

Valentyn Chymshyr,

*Doctor of Technical Sciences, associate professor, director
the Danube Institute of the National University
«Odessa Maritime Academy»*

Vasyl Zheliaskov,

*Candidate of Pedagogical Sciences, associate professor,
Head of the Department of Humanities of the
Danube Institute of the National University
«Odessa Maritime Academy»*

KEY WORDS:

pedagogical system,
student abilities,
development,
upbringing,
educational process

The article is aimed at construction of the model for recognition and developing the students' giftedness by controlling, monitoring and adjusting educational process. A high level of intelligence becomes the key to new opportunities, achievements and prospects for status in the social environment of the modern world. In addition, many scientists who study pedagogical systems under different development conditions define such a classification of giftedness that actually indicates that each individual is gifted, only it is necessary to determine the category and direction where he/she can demonstrate this. Five conditions for the development of giftedness were defined to achieve the goal of the study. They include the external and internal qualities of students: general abilities; special abilities in a particular area; special non-intellectual abilities; stimulating environment; random factors.

An example of the giftedness recognition and the stages of its development are given. The developed two-stage model is based on a step-by-step system for detection, monitoring and correction of the pedagogical system which is aimed at increasing the creative potential, cognitive activity and motivation for self-improvement of students.

The first stage model of recognition and development of giftedness reveals the features of the school educational system performance. The traditional determination of the level of intellectual maturity, the primary formation of cognitive processes that ensure school achievements begins with an interview that allows you to identify areas in which the student feels the most comfortable. In future it would be possible to form a system of giftedness appreciation with the help of software tools, methods of monitoring and correcting educational processes by the time of entering a higher educational institution.

The second stage model is focused on the specifics of the higher education institutions and requires the student to be emotionally mature, to be ready for serious stress. In the process of training the tutors or psychologists makes a personal card for each student. There they put all the information during the whole training. Then together with the methodological council they create an individual profile of students' development and select the methods of further activities.

References

1. Ilyasov D.F. Osobennosti razvitiya odarennosti uchaschihsya / D.F. Ilyasov, N. Yu. Andreeva // *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya*. – 2012. – № 3. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: URL: <http://www.science-education.ru/103-6277>. – (data zvernennya: 21.04.2018).
2. Psihologiya odarennosti: ot teorii k praktike/ Pod red. D. V. Ushakova. – M. : PER SE, 2000. – 80 s.
3. Renzulli J.S. Scale for rating behavioural characteristic of superior students. *Exceptional Children* / J.S. Renzulli, R.K. Hartman. – 1971. – S. 243-248.
4. Savenkov A. I. Odarennyiy rebenok v massovoy shkole» / A. I. Savenkova. – M. : Sentyabr, 2001. – 208 s.
5. Babaeva Yu. D. Smyislovaya teoriya myishleniya] / Yu. D. Babaeva [i dr.]. // *Vestnik Moskovskogo un-ta. – Seriya 14: Psihologiya*. – 2008. – N 2. – S. 26-58
6. Leytes N.S. O priznakah detskoj odarennosti / N. S. Leytes // *Voprosyi psihologii*, 2003. – № 4. – S. 16-31.